

TÜRKLERİN EN ESKİ DESTANI: DEDE KORKUT

Destan döneminden halk hikâyeciliğine geçiş döneminin ürünüdür. Bu hikâyeler, Orta Asya'da şekillenmeye başlamış; Türklerin Müslüman olmalarından (751) ve Anadolu'ya gelmelerinden sonra din ve çevre motiflerine göre bazı değişikliklere uğramıştır. Dede Korkut'un hikâyeleri, parça parça ve değişik versiyonlarda Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yaşamaktadır. Bugün Türkiye'de en yaygın olarak bilinen hikâyeler, 15.-16. yüzyıllarda meçhul biri tarafından yazıya geçirilmiştir.

Eserin asıl adı "**Kitab-ı Dede Korkut Ala Lisan-ı Taife-i Oğuzan**" (Oğuzların Diliyle Dede Korkut Kitabı)'dır. Kitap, on iki destansı hikâye ve bir önsözden oluşmuştur. Hikâyeler Kuzeydoğu Anadolu dolaylarındaki Müslüman Oğuzların hayatını anlatır. Fakat destanlar İslamiyet öncesi dönemden de izler taşımaktadır.

Destan özellikli ve pek çok halk kahramanının mücadeleleri anlatılan Dede Korkut hikâyelerinde; güzel ve hikmetli sözler, Türklerin tarihine ait rivayetler, han ve beyler hakkında methiyeler, Türk töresine ait pek çok konu işlenmiştir.

DEDE KORKUT DESTANI: SORULAR VE CEVAPLAR

İçerinde neler var?

Toplam on iki tane olan ve birer sözlü gelenek ürünü olarak kabul edilen Dede Korkut hikayelerinde göçebe yaşam tarzına vurgu, doğaya saygı, aile ilişkileri, ruhsal ve fiziksel zindelik, diyalog ve doğa olaylarının güçlüklerini yenerek ortaya konan kahramanlık gibi birçok değer ifade ediliyor.

Her hikâyede karşımıza çıkan ve Oğuz Türklerinden bu yana zaman içerisinde kültürel uyarlamalara uğrayan yarı-efsanevi Dede Korkut karakteri ise, müzik ve bilgelik ifadesi sözleriyle doğum, evlilik ve ölümle bağlantılı gelenekleri ifade ediyor.

Karakterleri kimlerdir?

Bamsı Beyrek, Banu Çiçek, Başat, Bayındır Han, Burla Hatun, Deli Dumrul ve Uruz Er bulunur. Dede Korkut hikayelerinin baş kahramanı ise Boğaç Han'dır. Boğaç Han, Dirse Han Oğlu Boyı'nın beyidir. Boğaç Han eserde, akıl, ruh ve fiziksel gücü simgeler.

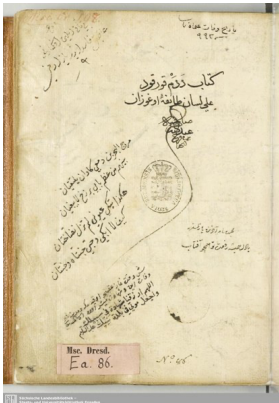
Hikayeleri anlatan Dede Korkut kimdir?

Oğuzların bütün dertleriyle ilgilenen, anlaşmazlıkları önleyen, her işte kendisine danışılan, öğüt veren, ad koyan, dua eden, deyiş söyleyen bilge kişidir. Mezarının yeri kesin olarak bilinmemektedir. Yunus Emre gibi Dede Korkut'un da birçok yerde mezarına rastlanmaktadır.

Hikayeler hangi ifadelerle sonlanır?

"Dedem Korkut geldi, boy boyladı, soy soyladı, saz çaldı, şadlık oldu, gazi erenler başına ne geldiğini söyledi... Benden sonra alp ozanlar söylesin, alını açık cömert erenler dinlesin." diye sonlanır Türk dünyasının belki de en ünlü destanlarından biri olan Dede Korkut'taki birçok hikaye.

Dede Korkut destanının iki orijinal nüshası nerededir?

15. yüzyılda yazıya geçirilen destanın bilinen iki orijinal el yazmasından birinin Almanya'da Dresden Kütüphanesi'nde, diğerinin de Vatikan Kütüphanesi'nde bulunması, ilk olarak Alman bilim insanı Friedrich von Diez tarafından keşfedilip 1815 yılında bilim dünyasına tanıtılması ve birçok Avrupa diline tercüme edilmesiyle, bunu insanlık tarihi açısından evrensel bir miras haline getiriyor

Dede Korkut Destanının özellikleri nelerdir?

1. Millî destanın İlk özelliği müellifinin millet olmasıdır. Destan, bir ferdin, bir sanatkârın değil, bir milletin müşterek dehasının ürünüdür.
2. Milli destanın ikinci özelliği içeriğinin millet hayatı olmasıdır. Bu bakımdan destan millî kültür değerlerinin bir hazinesi, millî ve sosyal hayatın renkli ve ayrıntılı bir tablosu demektir. Dede Korkut da bu şekilde Türklüğün millî hayatını yansıtmakta, Türk kültürünün zenginliklerini, renkli Türk kültürünün sayısız değerlerini, Türk Milletinin yüksek insanî karakterini, duygularını, faziletlerini ve özelliklerini dile getirmektedir.
3. Millî destanın üçüncü özelliği büyük bir kahramanlık hikâyesi olmasıdır. Onda kahramanlık ruhu işlenir.
4. Millî destanın dördüncü özelliği, fevkalâde yüksek bir coşkunluk ifadesi taşımasıdır. Dede Korkutta da böyle coşkun bir hava, son derece yüksek perdeden bir söyleyiş, insanı sürükleyip götürür.
5. Milli destanın beşinci özelliği eserde doğanın ön planda olması, büyük bir yer işgal etmesidir.
6. Milli destanın altıncı özelliği hayvanların yine büyük bir yer işgal etmesidir. Dede Korkut'ta da eski Türklerin atlı bozkır medeniyetinin temel unsuru olan hayvan, büyük bir yer tutar; İnsanın hayatına karışır. Öyle ki kahramanların ağlaması, bağırması gibi birçok hareketleri hayvanlara benzetilerek, bir meziyet gibi, aynı kelimelerde birleştirilir.
7. Millî destanın yedinci özelliği, içinde hızlı bir hayat tarzının hüküm sürmesidir. Dede Korkut'ta da baş döndürücü bir hareket içinde vakalar akıp giderler. Zaman zaman bir tek cümle ile, bir ata sözü ile beş yıl, on yıl, on beş yıl atlandığını, zamanın üzerinden büyük bir kolaylıkla geçildiğini görürsünüz.
8. Millî destanın sekizinci özelliği tarihle ilgili bulunmasıdır. Dede Korkut'ta da Türk tarihinin derinliklerinde yatan birçok olayın derin izleri görülür.
9. Millî destanın dokuzuncu özelliği bir coğrafyaya sahip olmasıdır. Dede Korkut'ta da tarihe dayanma özelliğinin tabii bir neticesi olarak böyle bir coğrafya vardır. Bu coğrafya görünüşte ve ön planda Doğu Anadolu ve Azerbaycan sahasıdır. Fakat bunun arkasında ya doğrudan doğruya veya çok defa bu sahaya uyarlanmış olarak Orta Asya'nın, Türkistan coğrafyasının unsurları yatar. Böylece eser destan olarak, zamansız ve mekânsız olan masal ve efsaneden tabîî çok ayrılmış olur.
10. Milli destanın onuncu özelliği Dede Korkut, bir mukaddime ile, her biri ayrı bir bütün olan, takat hepsi bir arada da ayrı bir bütünlük teşkil eden 12 destan parçasından ibarettir. Bunlardan hiçbirisi bir destan uzunluğunda olmadığı gibi, hepsi bir tek destan durumunda da değildir Bu bakımdan Dede Korkut halk hikâyesi olmağa yöneldiği sırada tespit edilen büyük bir destan parçası manzarası özelliği taşır.

11. Milli destanın on birinci özelliği, demek ki, hikâyenin bir kahraman etrafında dönmesidir. Dede Korkut'ta, dediğimiz gibi, böyle bir kahraman etrafında dönen destan bütünlüğü yoktur. Dede Korkul tarihi kayıtlarla varlığını bildiğimiz, fakat ele geçmemiş olan asıl büyük, manzum ve tam bir oğuz destanından ayrılmış ve hikâyeleşmeye yönelmiş büyük destan parçalarından ibarettir.

12. Milli destanın burada anlatacağımız son, fakat en büyük özelliklerinden biri dil özelliğidir. Destan dili bağlı olduğu dilin en güzel örneğini teşkil eder. Dede Korkutun dili de tam bir destan dili olarak Türkçenin benzersiz bir şaheseri durumundadır. Bu dil milletin ağızında asırlarca süzüle süzüle âdeta atasözleri ve vecizeler dizisi hâline gelmiş bir dildir. Üslûbu ise bu dile uygun; yalın, açık, kesin, fakat ihtişamlı destan üslûbudur. (Prof. Dr. Muharrem Ergin)

Dede Korkut Destanları Neden Okunmalıdır?

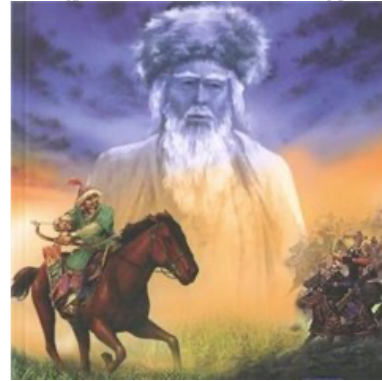
Dede Korkut Kitabı Türk çocuklarının ruh ve kafa yapısını tek başına sağlam tutacak kudrette ve karakterde bir eserdir. Bu kitabı okuyan ve hazmeden bir Türkün kolay kolay yolunu şaşırmayacağı emniyetle söylenebilir. Her Türkün evinde bulunması lâzım gelen bir aziz ve yüce kitabın millî kültürün ruhlara sindirilmesinde açacağı çığır milletimizin geleceği için büyük bir teminat olacaktır.

Dede Korkut, Dünya Somut Olmayan Kültür Mirası Temsili Listesi'ne neden alınmıştır?

TÜRKİYE
ŞİRKASI
Kültür Yayınları

Türkçe konuşan ülkelerde birleştirici bir unsur olarak görülen ve Türklerin en eski destanı olarak kabul edilen Dede Korkut, masal ve müzik yoluyla sosyal, kültürel ve ahlaki değerlerin dilden dile ve nesilden nesile gerek festivallerde gerekse aile-içi etkileşimlerle aktararak kültürel bellekteki canlılığını koruyor.

Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar. (Prof. Dr. Fuat Köprülü)

Bu föy, "Masal ve Destanlarımız" seçmeli dersi için öğretmen ve öğrencilerimize destek vermek üzere Metin ÖZDAMARLAR tarafından hazırlanmıştır.